

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Järvi-Suomen kylät ry kiittää mahdollisuudesta lausua maaseutupoliittisen selonteon luonnoksesta ja työstä, jota selontekoluonnoksen kokoamiseksi on tehty. Järvi-Suomen kylät ry on maakunnallinen kyläyhdistys, jonka toimialueena on Etelä-Savo.

Selonteko on laaja ja monipuolinen kuvaus maaseudun nykytilasta ja sen kehittymisen esteistä. (Se on jopa liian laaja, sillä sen rakenne tiiviimpi ja kieli paikoin selkeämpi - selkokielisempi.) Lähestymistapa on ihmiskeskeinen, mutta tärkeää olisi huomioida yhteisöllisyyden merkitys asukkaiden hyvinvoinnille ja paikalliselle turvallisuudelle.

Kehittämissuositukset kaipaavat lisää konkretiaa ja uusia innovatiivisia avauksia. Ohjelmasta tulisi selkeämmin hahmottua yhteinen suunta kehittyvälle maasedulle. Tulevaisuuden suunnan tulisi sitoa eri toimijat yhteen yhteisen päämäärän saavuttamiseksi yli puolue rajojen, eri hallinnonalojen sekä niin valtakunnallisen kuin paikallisen päätöksenteon. Päätöksentekoon tarvitaan pitkäjänteisyyttä yli vaalikausien.

Järvi-Suomen kylät ry yhtyy Suomen Kylät ry:n lausuntoon ja siinä esitettyihin lisäyksiin.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmän näkökohdat ovat pääosin oikeansuuntaisia ja olennaisia. Tärkeitä ovat Maaseutupolitiikan neuvoston (MANE) roolin esillä pitämistä ja maaseutupolitiikan

poikkihallinnollisuutta. Kylätoiminnan ja kansalaisjärjestöjen kanssa on oltava tiivis yhteistyö osana suunnittelujärjestelmää, jotta paikallisten toimijoiden, järjestöjen sekä asukkaiden ääni kuuluisi tulevaisuudessa maaseutupolitiikan valmistelussa.

Paikallisten olosuhteiden ja erityispiirteiden tuntemus on välttämätöntä, jotta maaseutupolitiikan suunnittelu ottaa huomioon erilaiset maaseutu ympäristöt. Kuntatasoinen tarkastelu ei enää riitä, koska niiden pinta-ala on laajentunut ja useita eri kuntia on liitetty yhteen. Usein nämä yhteen liittämiset ovat hallinnollisia ja niissä unohdetaan paikallisten toimijoiden alueen tuntemus. Paikallistuntemuksen hyödyntäminen parantaa suunnittelun laatua: kyläyhdistysten ja asukkaiden käytännön kokemus muutoksista ja tietoa alueensa tarpeista tulisi käyttää suunnitteluun entistä paremmin. Myös uusia kuulemisen tapoja on otettava käyttöön sekä kehitettävä. Esimerkkinä näistä uusista tavoista on Asuttavuusanalyysi, jota on onnistuneesti toteutettu sisä- ja ulkosaaristossa. Asuttavuusanalyysiä pitäisi kehittää siten, että sitä voidaan soveltaa erilaisille maaseutu alueille.

Näemme tärkeänä maaseutupolitiikan vahvistamista kehittämällä poikkihallinnollista yhteistyötä ja maaseutuvaikutusten arviointi -menetelmän käyttöönottoa läpi eri hallinnonalojen ja -tasojen. Myös laajempaa yli eri ministeriöiden ulottuvaa sitoutumista, pidemmän aikavälin suunnittelua ja yhteisen päämäärän tunnistamista tarvitaan.

Suunnittelujärjestelmä ja päätöksenteko tarvitsee tuekseen monitieteellistä tutkimusta takaamaan tarpeeksi laajan näkökulma. Käytössä ei ole tällä hetkellä ole riittävästi ajantasaista tutkimustietoa eikä rahoitusta tutkimuksen toteuttamiseen. Ajantasaisen tiedon saatavuus on turvattava, jotta päätöksenteossa pystytään kohdentamaan rahoitusta ja kehittämistoimenpiteitä oikein.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Selonteossa kuvatut saavutettavuuden haasteet ovat vakavia Etelä-Savossa

- puhelin- ja tietoliikenneyhteyksien toimivuus sekä kattavuus
- digitaalinen saavutettavuus
- tiestön kunto ja yksityisteiden tuki
- sisä-saariston asuttavuus sekä lautta- ja lossiliikenteen tulevaisuus.

Näiden ongelmien ratkaiseminen edellyttää määrätietoisia ja merkittäviä panostuksia tulevina vuosina.

Palvelut siirtyvät entistä kauemmaksi jopa kuntakeskuksista, julkinen liikenne vähenee ja sitä ei edes ole kylissä, myös autottomuus lisääntyy. Tämä aiheuttaa jo paikoin poismuuttoa maaseudulta. Digitalisaatio ei ole ratkaisu, sillä yhteyksiä ja osaamista ei aina ole - osalta asukaista puuttuvat edellytykset ja kyky.

Järvi-Suomen kylät ry:n näkökulmasta on tärkeää huomioida maakunnallisten kyläyhdistysten voimavarojen varmistaminen. Selonteossa tulisi korostaa kylätoiminnan valtionavun merkitystä yhtenä paikallisen kehittämisen mahdollistajana ja välttämättömänä tukijana.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

JLähi- ja kyläkoulut ovat merkittäviä elinvoimatekijöitä maaseudulla. Niitä on lakkautettu kiihtyvällä vauhdilla, vaikka nykyisillä digitaalisilla ja muilla tekniikoilla koulujen toimintaa maaseudulla voitaisiin kehittää. Lasten ja nuorten näkökulmasta koulumatkojen pidentyminen heikentää harrastamisen mahdollisuuksia. Lisäksi kyläkoulujen puuttumisella voi olla vaikutuksia maaseudulla viihtymiseen ja lasten sekä nuorten hyvinvointiin.

Maaseudulla tyhjillään tai vähällä käytöllä olevien kiinteistöjen uusiokäyttöä tulisi tehdä tulevaisuudessa suunnitelmallisesti eikä sitä saisi jättää vain kolmannen sektorin toimijoiden vastuulle.

Maaseudun näkökulmasta maahanmuutto edellyttää määrätietoista kehittämistä siten, että maahanmuuttajataustaiset henkilöt voisivat asettua ja integroitua alueelle. Uudet asukkaat ovat maaseudun elinehto.

Suomi ja sen maaseutu vaikuttavat globaalit ilmiöt, joiden vaikutus tulisi sisällyttää selonteon tarkasteluun.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Yhdymme Etelä-Savon Liiton näkemykseen, että kansallisesta visiosta puuttuu alueellinen, maaseudun puolta pitävä ja perusteleva erityinen aspekti ja sen tulisi olla muodossa ”Muodostetaan sopimus Suomen maaseudun kehittämisestä ja sitoudutaan siihen”.

Visio kaipaa rohkeaa näkemystä ja konkretiaa.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Maaseutuvisiion tulisi perustua alueiden erilaisuuteen. Maaseutu ei ole ongelma, vaan se on tuottanut aina uudenlaisia ratkaisumalleja. Siellä on vastattu ajan haasteisiin ja kehitytty.

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituksiset (Anna vastaukset monivalintakysymykseen kohdassa seitsemän Muut täydennystarpeet)

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuosituksiset (24 kpl) olennaiset?

Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituksiset ovat pääosin olennaiset. Kehittämissuosituksiset ovat eri tasoisia. Osa niistä on laajempia kokonaisuuksia, osa alatavoitteen luonteisia ja toisia voisi luokitella läpileikkaaviksi. Tavoitteisiin ja suosituksiin tarvittaisiin lisää konkretiaa.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Tavoite: Ajantasaistetaan digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta

Tavoite: Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita

Tavoite: Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkkoa

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuosituksiset (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)

1. Digitaalisen kuilun kaventaminen
3. Kestävä liikkuminen ja liikenne
8. Maaseudun kehittäminen cap post 2027
15. Asuttavuuden varmistaminen
17. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edellytykset

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Poikkihallinnollisiin tavoitteisiin on tärkeää lisätä turvallisuuden ja varautumisen vahvistaminen alueellisella ja paikallisella tasolla. Kuntien, hyvinvointialueiden ja paikallisyhteisöjen yhteistyötä varautumisessa tulee kehittää ja tiivistää.

Eri virastojen toimintamalleja tulee kehittää sellaisiksi, että ne mahdollistavat työn tekemisen maaseutualueilla

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohteisesti:

-

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

Maaseutualueiden nykytila ja muutostekijät on kuvattu laajasti sekä kattavasti.

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Varautumis- ja turvallisuusasioissa maaseudun ja kylien yhteisölliset tilat ovat iso resurssi, joka tulisi tuoda paremmin esiin. Yhteisölliset tilat voivat olla kylätaloja, seurantaloja, urheilutaloja, metsästysseuran majoja tai vastaavia. Niitä on mahdollista hyödyntää erityyppisissä kriiseissä ja häiriötiloissa, niin infopisteinä, viranomaisten johtokeskuksina kuin mahdollisina hätäkeskuksina. Lisäksi nämä tilat ylläpitävät yhteisöllisyyttä, mahdollistavat kulttuuri- ja harrastustoiminnan maaseudulla sekä lisäävät asukkaiden hyvinvointia.

7. Muut täydennystarpeet (anna tässä kohdassa vastaukset kohdan viisi monivalintakysymyksiin)

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

Kehittämissuosituksessa 1 painotamme sitä, että valokuituverkon saaminen koko maan kattavaksi on erittäin tärkeää. Erityisesti Etelä-Savossa nopeat verkkoyhteydet eivät rakennu markkinaehtoisesti haasteellisen maaston vuoksi. Ruotsin mallin 1 Gigatavun takaamisesta koko maahan kaikille käyttäjille tulee olla välitön tavoite Suomessakin tietoyhteiskunnan, digitalisaation, yrittämisen, työn ja opiskelun mahdollistamiseksi paikkariippumattomasti.

Suosituksessa 3 näemme, että liikkumisen mahdollisuuksia tulee lisätä maaseudulla ja innovatiivisten kokeilujen avulla luoda uudenlaisia malleja toteuttaa kestävää liikkumista. Tällä hetkellä sekä joukkoliikenne että taksien saaminen maaseudulla on haasteellista.

Suosituksessa 8 Maaseudun kehittämisen rahoitusta ei tule vähentää. Tämä on tärkeää myös varautumisen ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Suomessa Leader rahoituksella aikaan saadut tulokset on tunnustettu laajalti Euroopassa. Yhteisöllisten tilojen kehittäminen ja ylläpitäminen talkootyöllä. Maaseutupoliittinen selonteko voisi kuvailla näitä mekanismeja ja jo valmiiksi maaseudulla asuvan väestön ottamaa suurempaa vastuuta itsestään ja elinympäristöstään.

Suosituksista 15 ”palveluiden muutosten kerrannaisvaikutuksia” -listauksesta puuttuvat kulttuuri- ja liikuntapalvelut, kirjastot ja kansalaisopistot. Erityisesti kirjastoilla ja kansalaisopistoilla on valtava merkitys maaseutu- ja harvaan asuttujen alueiden asukkaiden yhdenvertaisen osallisuuden, osaamisen ja sivistyksen ylläpitämisen sekä yhteisöllisen resilienssin rakentumisen kannalta.

Suosituksista 17 Kylätoiminnan valtionapua ollaan leikkaamassa sen sijaan sitä pitäisi korottaa, jotta paikallisyhteisöt saisivat maakunnallisilta kyläyhdistyksiltä riittävän tuen, tarvittaisiin rahoitus kokoaikaiselle henkilölle palvelujen keskittyessä ja paikallisten asukkaiden joutuessa ottamaan isompaa vastuuta. Kylän rooli turvallisuustoimijana on muotoutumassa hankkeiden avulla mutta kokonaisturvallisuuden kannalta toiminta pitää saada laajennettua kattavaksi koko maahan, tämän mahdollistaisi Suomen Kylät ry:n verkosto.

Lintunen Mervi
Järvi-Suomen kylät ry